

TEREIWHU.

I tera putanga o Te Pipiwharaurua i whakaaturia e matou te whakataunga o te whakawakanga tuarua i a Kapene Tereiwhu, (Captain Dreyfus), a i puta ano hoki etahi kupu ruarua a matou mo tenei tangata rongonui i te tuhinga o Akubata. Kaore he korero i rite mo tenei te kaha, te aroha. Kia tino matau ai nga kai-tautoko i a Te Pipiwharaurua ki te take o tenei korero, me tiki rawa ta matou korero ki te whanautanga mai o Tereiwhu.

He tauwhainga tonu te mabi a te Wiwi me te Tiamana, mo etahi whenua ko Arahahi (Alsace) me Roreine (Lorraine) nga ingoa, kei runga i te rohe o Parani me Tiamana. I tu he pakanga nunui ma enei mana; i ta raua pakanga whakanutunga ko te Wiwi i mate, a inaia nei kei a Tiamana a Arahahi me Roreini E waiho ana enei whenua hei take puhachae ma enei iwi tokorua. I te matenga o te Wiwi panuitia ana kia whiriwhiri nga tangata o Arahahi i ta ratou taha e pai ai, ko Parani ko Tiamana ranei. O nga tamariki tokowha a Tereiwhu, he Hurai tino rangatira, tokotoru i huri ki Parani, te mea whakanutunga o taua hunga tokotoru ko Arawhe, ko te tangata mona nei tenei korero.

I biahia a Arawhe hei hoia ia, a i tona kaha, i tona ahuwhenua, i puta ia i nga whakamatautauranga katoa o te mabi hoia, i tu hoki hei kapene - te Hurai tuatahi tonu ki te tu hei kapene mo te ope hoia o Parani. Ahakoa nui te moni i a ia kaha tonu ia ki te mabi i tona tari, ki te ara roa i te po. Ka haere etahi ona hoa apihi ki nga mabi ahuareka ka noho tonu a Kapene Tereiwhu ki te tari mabi ai, kaore e aro atu ki nga mabi kai-waipiro, purei-kari a ona hoa, a na wai ra ka kino ona hoa ki a ia. Tetahi take i kinongia ai ia e ona hoa, he nui no te moni i a ia, na tona Hurai tanga hoki tetahi. I he noa iho te whakahaere i nga mabi o te Tari whakahi, ko nga moni i whakaritea mo nga mabi tutei i kainga e nga apiha. Hei huna kei kitea to ratou he, ka whakapaea a Kapene Tereiwhu he tutei na Tiamana.

I te tau 1894, ka hopukina tetahi pukapuka e mauria ana ki Tiamana, he whakaatu i nga tikanga me nga mabi huna a te Tari whakahi o Parani. Ko taua pukapuka na Meiha Ehetahihi (Esterhazy) i tubi, hei bangarau mana. He tangata whaitiana ia, na reira weli ana ona hoa ki te whakaha i a ia, katabi ka kua na Kapene Tereiwhu i tuhi taua pukapuka. I hohoro ai te whakapae i a Tereiwhu na te mea, e tino kinongia ana nga Hurai katoa i Parani i taua tau. I ki hoki etahi tangata mohio na Tereiwhu tonu te tuhituhi o te pukapuka. I te ra i hopukina ai ia nui atu

tona pouri, no te mea he kaha atu tona aroha ki tona whenua, ano he whaiaipo nana. Koia nei etahi o ana kupu i roto i tona reta ki tona wahine, i te mea kua hopukina ia :

"Aue, e taku whaiaipo e Parani, e arohatia nei e toku wairua, e toku ngakau, e toku hinengaro, e whakapae ana ranei koe i au mo tenei bara weriweri? Ko te Atua taku e tumanako ai, ko te tika e kore nei e taea te pehi; ka kite aku hoi hoia i toku hara-kore, a ka whakarongo mai ki au. Ka kite ratou i te hara-kore o taku kanohi, o taku wairua, o taku ahua katoa, kei te mohio katoa hoki ratou ki a au. Na konei e toku ate-manawa ki a au to moe, kei awangawanga moku."

Otira i te kino o nga hoia, whakataua ana te he ki a ia e te Kooti o nga Hoia. I te panuitanga i tona he 10,000 hoia ki te matakitaki, 100,000 tangata ki te whakarongo, ki te tauno i a ia. E wha nga hoia na ratou ia i arahi mai ki te marae; no te tunga i te marae ka whakarearea ia kia tu ana kua anake. Ko te haerenga mai o te kai-panui i tona he, ka karanga, "E Tereiwhu e kore koe e tika hei hoia, na reira ka whakataurekarekatia koe." Rongo kau ana a Tereiwhu, ka tu ona ringaringa ki runga ka karanga, "Kaore aku hara, ka oati au kore aku hara. Vive la France, (kia ora tonu a Parani)." Ko nga tohu me nga whakapaipai o ona kakahu hoi i haebaca, ko tona hoia i whaitia, katabi ka panga ki te oneone. Muri iho ki arahina ano ia ki te whakamatakitaki haere ki te mano o te hoia. Otira i maro tonu tona tu, kore rawa ia i numinumi. I tona hangaitanga ki ana hoia ake, ka karanga ia ki ona kai kohuru, "E whakataurekareka ana koutou i te tangata hara-kore." I tona kitenga atu i nga kai-tuhi o nga nupepa ka karanga atu ia, "Panaitia ki Parani kaore aku hara;" engari ko nga whakahoki mai i taikaha; i karanga mai te tangata, "tuturiu," "e Hura," "taurekareka," "Hurai weriweri." I te mutunga, ka whaoia ia ki roto i te kooti, ka mauria ki te kaupuke hei mau i a ia ki te Motu Rewera, he motu iti e tata ana ki Amerika ki te Tonga. I whakaritea ia mo te mate tonu atu ki taua motu.

E wha nga tau i noho herehere ai a Tereiwhu ki Motu Rewera, whano taua tonu ka mate i te kino ona kai tiaki ki a ia. I whai ratou kia mate ia, i tohe hoki kia patu i a ia ano. Ko nga pukapuka mai ki a ia kaore i hoatu, heoi kore rawa ia i rongo ki nga korero o te kainga, o te ao, kaore ia i mohio ki te ahua o tona wahine, ona tamariki. I tona panga e te piwa, ka hanakawhiingia ona ringaringa, ka herehere ngia hoki ia ki tona moenga, otira i tona whakaaro tera ano e mohioia tona harakore, kore rawa ia i whakaae kia mate ia. I nga wa